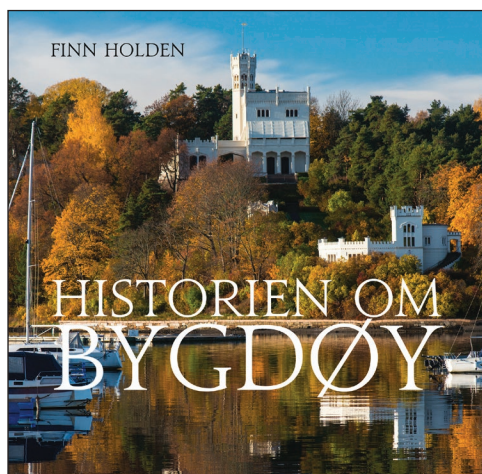

Julemøte

Onsdag 7. desember 2016

**Vestre Aker Historielag ønsker velkommen til
julemøte i
peisestuen i Ris menighetshus
onsdag 7. desember kl. 19.00**

Finn Holden vil snakke om sin nye bok

Vi serverer kaffe og hjembakt kringle!

**Velkommen!
Clemens Saers**

Finn Holden slutter som leder: - Jeg drives av nysgjerrighet

TEKST: CLEMENS SAERS

FOTO: FINN HOLDEN OG CS

Vår mangeårige leder, Finn Holden, har gitt fra seg roret i en alder av 88 år. Men vi har ham heldigvis med i styret fram til årsmøtet. I intervjuet under får dere møte denne genuint historieinteresserte mannen.

En gutt på 11 ½ år sitter og venter på toget som skal gå fra Vestbanen. Dagen er 9. april 1940. Gutten er

Oldefaren til Finn Holden, Jon Tørres, malmkjører og driver av skystasjon om vinteren, etter at Rørosbanen ble åpnet i 1877.

sammen med sine besteforeldre. De står sammen med mange andre mennesker under taket på perrongen. Over flyr tyske bombefly og slipper bomber over havnen. Gutten er helt oppslukt av å lese Snorres «Norske kongesagaer». Bestemor ser irritert på gutten og sier: Hvorfor er du så opptatt av din historiebok? Se deg rundt, historien den skapes jo her og nå! Etter hvert kom det et togsett med blant annet kuvogner, som folk gikk inn i og fikk plass på gulvet. Alt tenkbart materiell ble tatt i bruk av NSB denne dagen. Gutten, som heter Finn Holden, kom seg av gårde med sine besteforeldre til bestefarens hjemtrakter i Drangedal, Telemark.

- Vi leide rom på gården nedenfor den lille hytta som mine besteforeldre eide i Drangedal. Barna der var jo mine lekekamerater om sommeren, og jeg var med i gårdsstellet. Fram til sommeren gikk jeg på skolen annen hver dag,

Holdengården i Kjerkgata, Røros, nedenfor kirken. I familiens eie 1877 - 2016.

forteller han.

- Du var tidlig opptatt av historie lokalt som globalt. Hvem vekket denne interessen din?

- Interessen for historie kom fra bestemor og mor, som fortalte om livet i gamle dager. Alle ferier i barndom og ungdom ble tilbrakt på landsbygda i Drangedal eller i bondesamfunn og industriarbeidersamfunn på Røros. Jeg var veldig glad i å lese. Mange historiske romaner og fortellinger, som Snorre, De tre musketerer, Ingemanns romaner, Quo Vadis, Marco Polo, Greven av Monte Christo – alt jeg fikk tak i.

Han forteller om en oppvekst under andre verdenskrigen hvor familien daglig hadde verdenskartet fremme for å følge med i krigens utvikling ved frontene i Europa, i Asia og Nord-Afrika. Det måtte naturlig nok skape interesse for historie. Han fikk også tilgang til å lese to typer nyhetsstoff: De offisielle, tyskkontrollerte avisene og de illegale avisene som ble trykket i skjul og fordelt i hemmelighet til mange hjem; daglige versjoner av to virkelighetsforståelser.

- Fortell om dine egne røtter, både fra din mors side i Drangedal og fra

Slektsgården Nordre Holden i Ålen nord for Røros, en sommerdag i 2000. Våningshus fra ca. 1750.

din fars side, Røros.

- Fra mor hadde jeg bonderøtter i Drangedal med slekt på mange gårder, fra far småbrukersamfunn og gruvesamfunn på Røros. I Drangedal deltok jeg i arbeidet på gården, deltok i slåttene, gjette kyr og feide i fjøset. Min mor hadde vokst opp i Drangedal til hun var 14 år. Da flyttet familien til hovedstaden for at barna skulle kunne få utdanning. Følgen var at hun hadde mange barndomsvenninner som var blitt bondekoner på gårder i hjembygda. Av den grunn var vi om sommeren gjester på mange gårder i Drangedal,

og jeg opplevde mange sider av bondesamfunnet. En sommer under krigen var jeg plassert hos venner på en gård for å gjøre sunt arbeid og for å kunne spise meg mett noen uker, minnes Finn Holden.

På toget på den smalsporete jernbanen til Røros møtte han en annen verden, med spyttbakke på gulvet for mannfolkene som tygget skråtobakk. I påsken i Bergstaden bodde han med utedo mellom fjøset og sauefjøset, og på familiens seter utenfor Røros levde han midt i bondesamfunnet. Hver påske og hver sommer var livet

helt annerledes enn i byen.

- Min bestefar på Røros og senere min onkel var kjøpmenn og hadde handel med reindriftsamer fra Sverige, med stort salg av reinsdyrkjøtt til hovedstaden. Jeg husker en påskedag da min onkel ble ringt opp av samer som ville bryte opp og dra tilbake til Sverige. Jeg fikk bli med ut på Rørosvidda for å være med på oppkjøpet. Det snødde og blåste mens samene kastet lasso og fanget inn de dyrene som skulle slaktes.

- Du har vært lærer lenger enn noen jeg kjenner. Fra tidlig på 1950-tallet til 1998. Deretter har du også vært vikar til du nærmet deg 80-årene. Var det innlysende at du skulle bli lærer?

- Det var ikke innlysende at jeg skulle bli lærer/lektor. Skoledagene var lange og mange av lærebøkene uinteressante. Høring av lekser i time etter time, dag etter dag, var veldig kjedelig. Heldigvis hadde jeg på Fagerborg gymnas (videregående) inspirerende lærere i historie og norsk. Historie, norsk og matematikk var fag jeg kunne tenke meg å arbeide videre med, og måtte velge mellom de to første og det siste. Da ble skolen nærmest av seg selv arbeidsplassen min.

- I mars 2017 er Vestre Aker Historielag, tidligere Vinderen Historielag 25 år. En kort levetid, men du har

vært med helt fra starten av. Hva er kortversjonen av lagets tilblivelse?

- Initiativet til å danne Vinderen Historielag kom fra to hold – en historieinteressert sivilingeniør som bodde på Vinderen, og tre historielærere, blant dem meg, på Persbråten videregående skole som alle bodde i Vinderen bydel. Historielaget tok navn etter bydelen, sier han.

Så forsvant bydelen i 2004 og gikk opp i Vestre Aker bydel. Noen medlemmer oppover langs Holmenkollbanen meldte seg ut fordi de ikke følte noen tilknytning til Vinderen stasjonsområde. Skulle man nå fortsette som historielag for et stasjonsområde med 2-3000 mennesker på Vinderen og langsomt dø ut? Eller skulle man ta opp igjen tanken fra 1992 og på nytt være et historielag for en bydel? Finn Holden understreker at det var naturlig å velge det siste. Derfor er nå også Røa-distriktet innlemmet i Vestre Aker Historielag.

- Vi lever i et samfunn hvor mange mennesker mener at konkurranse er positivt. Det at flere mennesker er interessert i den samme lokalhistorien, kan umulig være negativt. Ullern Historielag og Frogner Historielag har begge hittil arbeidet med lokalhistorien på Bygdøy uten problemer. Som forfatter av en bok om Bygdøy har jeg hatt glede av

Finn Holden i samtale med artikkelforfatteren en solfylt dag utenfor hytta ved Stavern, april 1997.

artikler i medlemsbladet til begge historielagene. På samme måte må Vestre Aker Historielag og Ullern, Røa og Bygdøy Historielag (tidligere Ullern Historielag) begge kunne dekke Røa-distriktet i all fordrage-lighet, mener han.

- Hva vil du si til den yngre genera-sjonen når det gjelder å engasjere seg i lokalhistorie?

-Som historielærer var jeg opptatt av at elevene skulle stille spørsmål til stoffet: Hvorfor, hva, hvordan, når. Det er en innstilling jeg håpet at de skulle ta med seg senere i livet. Jeg tror at nysgjerrighet og en interesse for samfunnsspørsmål og levekår bidrar til å holde oss levende. Som skribent har jeg forsøkt å gjøre det samme, stille spørsmål til stoffet, forklare utviklingen av bydelen.

Ikke bare fortelle at noe har skjedd, men hvorfor det har skjedd, når og hvordan, og hvilke konsekvenser det fikk. Ikke bare navn på personer, men hvem de var og hvordan de levde. Bare slik kan stoffet og faget bli interessant.

- Du har vært særlig produktiv som skribent etter at du forlot lærergjer-ningen. Kan du kort beskrive dine utgivelser fra boken om Vinderen år 2000 til boken om Bygdøy fra i år.

-Min jobb i Vinderen Historielag var fra første dag å skrive lokalhistorie fra bydelen, både i bladet og i boken «Vinderen fra fangstboplass til moderne bydel». I området er det mange vakre gårder, som Ris, Grimelund, Holmen, Borgen og Vinderen. Jeg tenkte at slike gårder også måtte finnes i hele det gamle Aker herred.

Det førte til boken «Akergårder i Oslo». Under arbeidet med boken så jeg hvordan borgere i Kristiania kjøpte gårder i Aker, men også kjøpte jord og anla landsteder i Aker. Det ble til «Byløkker i Oslo». Det inspirerte igjen til en bok om levevilkårene i hovedstaden, om Kvadraturen, og ble «Christian IVs by». På samme tid skjedde det store ting i havneområdet i Oslo. Vestbanen som jernbanestasjon og Akers mekaniske verksted ble begge nedlagt. Resultatet ble «Aker Brygge og Tjuvholmen». Ingen hadde skrevet bok om Bygdøy, og jeg skrev «Historien om Bygdøy». Hele tiden er det nysgjerrigheten som har drevet meg. Arbeidet med lokalhistorie og disse bøkene har gitt mening i livet til en pensjonist, sier han med et smil.

- Våren 1992 holdt jeg kurs for lærere i bruk av IT og samfunnsfag. Den gang var du 64 år og eldst av deltakerne. Jeg husker at det var du som stilte de mest spennende og kreative spørsmålene. Hva har IT-revolusjonen betydd for deg og ditt arbeid?

- Som forfatter har jeg gjennomlevd en enorm endring i arbeidsforholdene. Jeg skrev lærebøker i historie for videregående skole på 1960-tallet på skrivemaskin. Det var tungvint. Du måtte virkelig være gira på jobben. Skulle jeg rette på setninger

eller føye til noe, måtte jeg klippe og lime, ofte i hvert avsnitt. Det var tungvint og arkene så ikke ut. Det at jeg faktisk holdt ut, skyldtes bare staheten og gleden ved det ferdige resultatet.

Finn Holden måtte lese alle sine kilder på Byarkivet, Riksarkivet, Nasjonalbiblioteket eller Bymuseet. Han opplevde at internett revolusjonerte forholdene. Sommeren 2014 satt han for eksempel i Lofoten og leste Riksarkivets digitaliserte pantebøker om Bygdøy fra 1790-årene på egen pc. En voldsom endring fra å måtte forholde seg til arkivene og være der innenfor åpningstidene.

- Interessen for historie som liten gutt har vokst og gitt resultater og mening både til yrkeslivet og årene som pensjonist. Dessuten har jeg fått et nettverk av mennesker med de samme interessene, konkluderer han fornøyd.

-Om tolv år vil undertegnede gjerne bli invitert på din store fest. Da vil jeg ta ordet og si noe om hvordan det er "å hoppe etter Wirkola". Som nybakt leder for historielaget har jeg en lang vei å gå, og jeg gleder meg til å ha deg som rollemodell i styrearbeidet framover. Vi i styret vil savne ditt pågangsmot når du ikke tar gjenvalg til våren, og takker samtidig for alt du er og har vært for oss.

Jan Solberg 1920 -1944

TEKST: HANNE GROTH

FOTO: LÅNT AV PEDER JOHANNES EMSTAD

Jan Solberg ble født 29. desember 1920 og var sønn av aktuar Nils Solberg og Marie, f. Thrane. Han hadde en yngre søster, Sigrid (1923- 2002). Familien bodde på Gråkammen, og Jan var ivrig i skimiljøet i Heming. Han gikk reallinjen på Ris og tok artium i 1939.

Etter artium reiste Jan til Trondheim og begynte på NTH hvor han studerte ved byggeteknisk linje. Da krigen kom, meldte han seg straks til motstandsarbeid. I 1941 måtte han rømme til Sverige og dro videre til England i svensk leidebåt i 1942. Der kom han med i Kompani Linge, fikk opplæring som radiooperatør og ble rekruttert til Special Operations Executive. Senere ble han overført til Secret Intelligence Service (SIS). Han hadde fenriks grad.

I februar 1944 ble han og en annen fra Kompani Linge, Johan Svedahl fra Malvik, sendt til Norge på hem-

melig oppdrag for SIS. Utstyrt med syv containere med våpen, radioutstyr og proviant, fløy de nordover langs norskekysten i et stort Sterling bombefly, og ble sluppet ut i fallskjerm nordvest for Trondheim, nærmere bestemt i Malvik ved Trondheimsfjorden.

Tyskerne fant radiosenderen

De pakker ut skiene sine og finner et trygt sted hvor de graver ned alt utstyret. Så venter de i to dager for å sjekke om de er observert, før de setter opp en radiosender på Hasetkammen. Den får kodenavn "DAG". Her bygger de en barhytte på kanten av stupet så de kan kaste seg nedfor om de blir oppdaget av tyskerne. De har pekt ut et kontrollpunkt lenger oppe i dalen med et spesielt signal hvis en av dem må flykte. Ved hjelp av et kontaktnett får de samlet opplysninger om trosskifte med Nordlandsbanen, flytrafikken på Værnes, skipstrafikk og spesielt ubåtene på havna i Trondheim. Disse blir sendt til London.

Tyskerne er stadig på jakt etter radiosendere, og den 11. september

Jan Solberg var en aktiv deltaker i Hemings skimiljø.

Fra begravelsen i Nidarosdomen 22. mai 1945.

1944 klarer de å peile inn stasjonen. De kommer uforvarende på Solberg, som blir skutt i skogen ved Hasetkammen. Johan Svedahl har vært i bygda etter nyladete batterier og hører tyske stemmer idet han nærmer seg kontrollpunktet. Han trekker seg forsiktig tilbake og unnslipper, men må gå i dekning og kommer seg til slutt over til Sverige og videre til England, hvor han melder seg til ny tjeneste. I april 1945 blir han sendt tilbake til Malvik.

Begravet etter krigen

Da freden kom, begynte man å lete etter Jan Solbergs grav. Den blir funnet i en myr like bak Hasetkammen. Han tas opp og legges i en kiste omsvøpt av det norske flagg og føres til domkirken i Trondheim.

Den 22. mai blir kisten båret ut av

domkirkens kapell av seks av hans motstandskamerater. Kisten blir plassert på en landauer trukket av to hester, og en norsk troppeavdeling danner æresvakt på vei ned til jernbanestasjonen. Derfra blir han fraktet med tog til Oslo og gravlagt på familiens gravsted på Vestre Gravlund.

Jan Solberg ble post mortem tildelt St. Olavsmedaljen med eikegren, Krigsmedaljen og den engelske King's Commendation for Brave Conduct. De samme æresbevisninger ble for øvrig tildelt Johan Svedahl. Hans nedtegnelser fra krigens dager er publisert i "Trønderveven" 2015, årbok for Sør-Trøndelag Historielag.

På Hasetkammen, der Jan Solberg falt, ble det i 1947 reist en minnesten med inskripsjonen "Her falt

Jan Solbergs familie under avduking av minnestøtten i 1947. Slik støtten ser ut i dag ses under. Foto: Malvik kommune.

Jan Solberg i kampen for frihet og rett 11. sept. 1944". Det er kransnedleggelse på Hasetkammen hver 17. mai. Minnestenen er avmerket på pilegrimsleden mellom Bakken og Engan, og Jan Solbergs navn står også på minnetavlen over

falne under andre verdenskrig i inngangspartiet til hovedbygget ved NTNU.

Kilder:

Artikkel i Trønderveven 2015:
Johan Svedahls nedtegnelser
v/Peder Johannes Emstad

Gravdalsplassen:

Én av 14 husmannsplasser under Voksen gård

TEKST: MORTEN WILHELMSSEN

Foto: CS

I enden av Gravdalsveien på Røa ligger en lekeplass eller idrettsplass som noen kaller Grusbanen. Navnet Jokerplassen har også nylig vært tatt i bruk. Her et sted, like i skråkanten øverst i skråningen ned mot Lysakerelven, lå det fra gammelt av en husmannsplass, Gravdal, som har gitt navn til veien her.

Plassen ble stående lenge etter at området ble utbygd, og veien fikk sine beboere i tomannsboliger og rekkehus her på Oslo-siden av elva. Folk som flyttet inn i Gravdalsveien tidlig på 1950-tallet var vanligvis arbeidere og funksjonærer ved Thune eller Myhrens verksted på Skøyen. Men i dag er det ikke lenger noe spor etter denne plassen som forsvant en gang på 1960-tallet.

Fra historiebok for bydel 36 i Oslo, «Gjennom tidene» sakser vi på s. 16: Gravdalsveien går mellom Bjerkebakken i sør og Linhusveien i nord. Navnet har den fått etter Gravdalsjordet hvor det var sandjord og lett å grave. Tradisjonen

forteller at selvdøde husdyr ble lagt ned her. Det var en gang ei hytte her, Johannes Thorsen, arbeidskar hos Løvenskiold skal ha bodd her.

- Ja, jeg husker godt Gravdalsplassen, forteller Pål Carlsen, som er oppvokst i Gravdalsveien og bor her også i dag. Jeg lekte med guttene som bodde der. Vi og andre i området lagde hytter i «Kongo», som var en slags halvøy som lå nede ved elven.

- På 1950-tallet var det en familie med to sønner på Gravdal, Alf, født, 1944 og Odd, født 1947. Den yngste gikk i klasse med broren min på Huseby skole. Familien flyttet derfra i løpet av 50-åra. Faren, Johannes Thorsen, var steintriller hos Løvenskiold og flyttet inn i Gravdal etter siste verdenskrig. Moren kan jeg ikke huske.

Carlsen forteller videre at det under krigen var en som het Hansen som bodde her med sønnen Bjarne. Bjarne hadde en tam sølvrev. Dette har brødrene Ove og Gunnar Johansen fortalt. De har hele sitt liv bodd på «Mølla» eller Møllehuset noen hundre meter sør for Gravdalsplassen. Pål har fått vite mye

Fra den lokalhistoriske boka «Lysakerelva» finner vi på s. 41 denne fine strektegningen av Gravdalsplassen.

om dette området av dem. Under krigen var det penger å tjene på forskjellige jobber, men lite varer i omlop.

-Kanskje ikke så rart at det ble spilt en god del poker der. Denne stua ble også kalt Bekkestua eller Dalestua, og skal være bygget av en som het Ellef Bråten, kanskje en gang på 1700-tallet. En kilde sier at folk som har bodd der har likt å kalle stedet for Bjerkebakken. Brødrene Ove og Gunnar har også fortalt at det lå en pumpesta-

sjon med vannreservoar der Joker ligger, sier Pål videre. Det var et basseng med vegger av planker. Herfra gikk det vannledninger til nærområdet. Vannet kom fra en kilde under jorden.

Ullern historielag har på sine websider omtalt Gravdalsplassen. Her beskrives en sti nordover fra idrettsplassen, mellom husene og elven. Nesten med en gang man begynner å gå på den ser man et stort tre, som har vært tuntreet på Gravdalsplassen.

Pål Carlsen under tuntreet sommeren 2016.

Når vi i dag leter oss frem til treet som skal ha stått som tuntre til plassen der turstien fra lekeplassen begynner, klarer vi å se for oss hvor Gravdal har ligget.

– Ja, dette må ha vært tuntreet, sier Carlsen og ser opp på det eneste treet som trolig er gammelt nok til å kunne passe inn i bildet vi danner oss.

- Her omtrent må nok huset ha ligget, sier han prøvende, og går noen skritt nordover.

Kanskje en idé å merke dette tuntreet som kulturminne? Det vil vise hvor én av mange husmannsplasser under Voksen gård har ligget. En

markering som vil være en fin start på turstien fra lekeplassen til golfbanen.

Kilder:

Intervju med Pål Carlsen, juni/juli 2016

«Lysakerelva», lokalhistorisk bok «Gjennom tidene», historiebok for bydel 36 i Oslo

«Lokalhistorie fra Ullern, Bestum, etc.» fra 1983

Lars Roede: Historisk atlas over Oslo

TEKST: FINN HOLDEN

BILDER FRA BOKEN

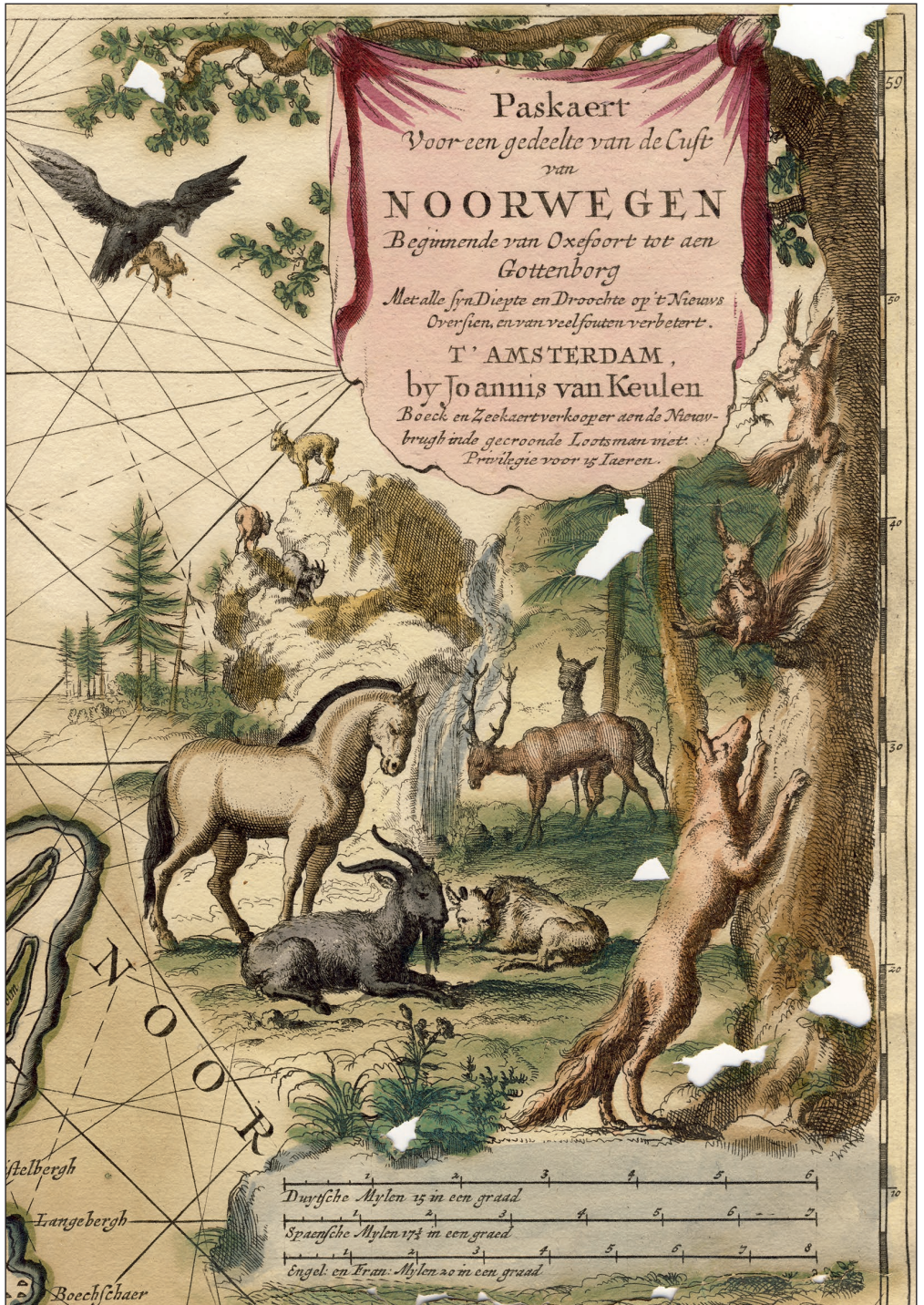
Arkitekt, tidligere antikvar og direktør ved Oslo Museum, Lars Roede, har samlet kart over Christiania eller Oslo i løpet av de siste 400 år i et historisk atlas over Oslo. Samlet gir kartene en framstilling av Oslos historie fra da Christian IV i 1624 flyttet byen fra Gamlebyen Oslo til Kvadraturen under Akershus.

Roede poengterer at det er en kartbok med forklarende tekst, ikke omvendt. I tillegg har Roede med mange tegninger, malerier og fotografier. Noen kjenner vi fra før, andre har ikke vært gjengitt tidligere.

Jeg har bladd i boken og lest en del av tekstene. Mer har jeg ikke fått tid til før bladet sendes i trykken, men jeg ser at det vil bli en glede å fordype seg ordentlig i atlasen. Det er delt i tre deler. Første del går fram

Nederlandsk kart over innseilingen til byen Anslloo tegnet av Johannes van Keulen, som begynte som karttegnar i 1678.

Paskaert
Voor een gedeelte van de Cust
van
NOORWEGEN
Begijnende van Oxefoort tot aen
Gottenborg
Met alle syn Diepte en Droochte op 't Nieuws
Oversien, en van veel fouten verbeteret.
T' AMSTERDAM,
by Joannis van Keulen
Boeck en Zeekaert verkooper aende Nieuw-
brugh inde gecroonde Loozman niet.
Privilegie voor 15 Jaeren.

V
O
O
R

stelbergh
Langebergh
Boechschaer

Duytsche Mylen 15 in een graad
Spaensche Mylen 17½ in een graad
Engel. en Fran. Mylen 20 in een graad

Til venstre: "Paskaert Voor een gedeelte van de Cust van NOORWEGEN ..." Kolorert kobberstikk, utgitt av Johannis van Keulen, Amsterdam, ca 1680. Under: "Plan af Egnen omkring Christiania mester efter egen iagthagelser udkastet og tegnet af Mag. I.N. Wilse" 1790 bilag til Jacob Nicolai Wilse. Reise-iagtagelser i nogle af de nordiske Lande, Kjøbenhavn 1791.

til 1814 og viser mange kart over Kvadraturen og Akershus festning, men også to vakre utenlandske kart over Oslofjorden. Fra 1500-tallet var det utstrakt kontakt mellom Norge og Nederland. Nederlandske skippere leverte teglstein, keramikk, tekstiler og kolonialvarer og hentet tømmer og fisk. De trengte sjøkart til seilas i norske farvann, men dette kartet var ikke egnet til å forhindre skipsforlis. Akershus festning er plassert innerst i Drammensfjorden. Det andre kartet er engelsk fra begynnelsen av 1700-tallet og nevner både det nye bynavnet Christiania og «Old Anslo, Up Sloe». Det siste er engelsk utgave av den gamle dansk-norske skrivemåten «Opslo». Det første kartet over Nordmarcken viser tett med navn på gårdene i Aker. Nesten alle de 45 kartene i første del er håndtegnede og fargelagte.

Andre del innledes med et vakert kart over Kristiania fra 1895, som jeg ikke har sett før. Forsvaret trengte kart over byens omegn, og ved årsskiftet 1800 tegnet offiserer såkalte milekart over byen. I Kvadraturen vises bare gatestrukturen, mens veier og gårder er mer detaljert, for hæren skulle eventuelt marsjere på veiene og kunne overnatte på gårdene. Vi kan følge byens utvidelser, både i nye grenser og i bosetting. Roede tar med kart med takstgrensene for vognmenn og bærere etter at hestesporvognen var

kommet i 1880. Takstene var progressive, 40 øre for én person, nitti øre for tre. Et kart fra 1844 av offiserene Vibe og Irgens har en ramme som viser noen av de viktigste bygningene i den moderne og voksende hovedstaden. Spennvidden av kart er stor: Vannverkets ledningsnett 1792, Gassverkets kart over gassrør, kloakk-nettet og elektrisitetsnettet i 1899, tre selskapers sporveisnett i 1901 og turistkart fra 1790 til 1952. Her er mangt å fordype seg i.

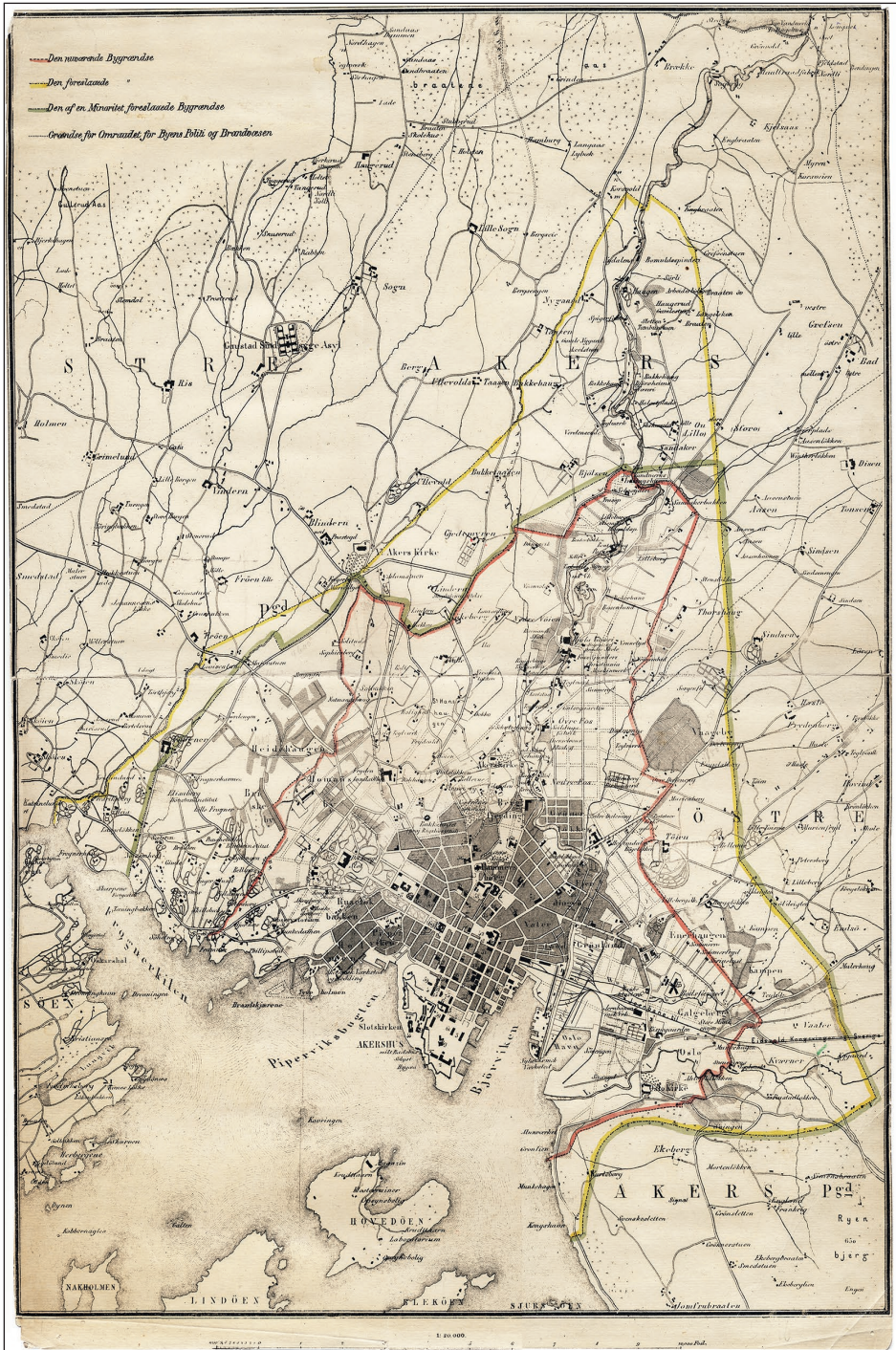
Roede skriver på side 86: «Vi har ikke kart som viser selve retterstedet på Tyveholmen». Det er ikke riktig. Kartverket har et amtskart fra 1725, som tydelig viser en galge innerst på Tyveholmen. Detalj av kartet er gjengitt i boken «Aker Brygge og Tjuvholmen» fra 2014 (s. 40).

For enhver som er interessert i kart og i byens historie, er denne boken et «must». Den bør ligge under mange juletrær.

Neste side:

Kart over byutvidelsen 1878.

Den røde grensen viser bygrensen fra 1859, den gule fra 1878. Her var det rom for mange nye boliger.

Wilhelm Daniel Walker Hoch Ring

1900 - 1979

TEKST: LIV WIBORG

FOTO: PRIVAT OG FRA INTERNETT

I litteratur om den siste verdenskrigen, dukker navnet Daniel Ring opp med jevne mellomrom. Men hvem han var, fortelles ikke. Han omtales ofte, men historiene fortsetter uten ham og jeg begynte å lure på, hvem var egentlig Daniel Ring?

I krigslitteraturen som i livet for øvrig, er det alltid noen som ønsker å fremheve seg selv på bekostning av andre. Jeg finner ikke at Daniel Ring var en slik mann, men jeg finner at han ikke er blitt fremhevet slik han burde vært. Jeg fant nok heller at andre beriket seg på hans vegne og nedvurderte ham: «Vi befinner oss i Stockholm ved årsskiftet 1942/43. En norsk forretningsmann, Daniel Ring, hadde vært med i motstandsarbeidet, men var nå kommet over grensen som flyktning. Ring hadde viktige kontakter i den britiske legasjonen». Sitatet er fra boken «Bak rapportene» av Gunnar Sønsteby og Jan Brage Gundersen (Aventura 1985). Ring var ikke kommet over grensen «nå». Han ble innkalt til London i mars 1941 og returnerte ikke til Norge før etter freden i mai 1945.

Jobbet med etterretning

Ring startet den første motstandsgruppen i Oslo i 1940 og var i E-tjenesten under krigen. Ring var ved krigsutbruddet kontorsjef i Sverdrup Dahl, et firma som solgte avis- og kinoreklame. Gunnar Sønsteby har ikke korrigert teksten, selv om Ring var kontakten hans i Stockholm. Og kontakten i den britiske legasjonen – Ring var ved SOE kontoret (Special Operations Executive), allerede i april 1941 i London. SOE var overordnet Milorg, og både Max Manus og Sønsteby var i Milorgs sabotasjegruppe, kalt Oslogjengen, som hadde sitt utspring fra Smestad brannstasjon. «21.4.41 London SOE og E-tjeneste», står det i marinens rapport om Ring». Forfatteren Ragnar Ulstein omtaler i november 1940 SOE som den nye kombinerte etterretnings- og geriljaorganisasjonen. I noe litteratur påstås det til og med at Ring var leder for SOE en periode, uansett, noen «smågutt» var han slett ikke. Det var han ikke fysisk heller – Daniel Ring ble av karene i idrettsklubben Heming omtalt som: "En stor, kraftig og sindig mann – en kjekk, høy og atletisk kar."

Hemingbanen med nylagt trikkelinje til Holmenkollen over, i tiden for Daniel Rings fødsel. På Hemingbanen hadde Daniel Ring mange gode treningsøkter sammen med kamerater fra ungdomstiden langt inn på 1930-tallet.

Som vi vil se, gjorde Ring en betydelig innsats i Norge på mange områder, både før, under og etter den annen verdenskrig.

Daniel Ring var født i Kristiania den 5. oktober 1900, og bodde da på en eiendom utskilt av Vinderen gård. Der hvor bensinstasjonen er i dag, bodde han i 1910 med foreldre (faren var kaptein i det militære), fire søsken og to tjenestepiker. Som voksen bodde han i Holmenkollveien 8, like over Smestadkrysset.

Aktiv i Heming

I 1917 ble Ring kadettaspirant i marinen. Spanskeesyken kom til

Oslo i juni 1918 og rammet Daniel Ring. Lungesykdommer var en følge av spanskesyken, og Daniel Ring fikk en kraftig bronkitt og måtte slutte som kadett. Men han tok eksamen ved Christiania handelsgymnasium, og i 1921-22 gjennomførte Ring rekruttskolen i marinen, hvor han fungerte som idrettsinstruktør. Han gikk på en reklameskole og brukte to år på språkstudier. Studiene i språk var i USA, England og i Tyskland, hvor han i 1929 også var skitrener. Idrettslaget Heming ble stiftet i januar 1916 og dekket i utgangspunktet området Slemdal. For å

delta i skirenn, måtte klubben være medlem av skikretsen og det var Heming. Det fantes en mengde mindre sportsklubber langs Holmenkollbanen, og høyest oppe på Voksenlia hadde familiene i 1929 etablert klubben «Sport»- senere «Try».

Hvem som var medlem i Heming er interessant for den videre omtalen av Rings liv, for navnene dukker opp igjen som SOE agenter for Ring og Milorg under krigen. Med var en av Norges beste kombinertløpere, Andreas Aubert, og broren Kristian som var brannkonstabel på Smestad brannstasjon og en aktiv skiløper. En annen er Kristian Holmen som konkurrerte mot Ring i langrenn, ofte ble Holmen nr. 1 og Ring nr.2. Førmannen i klubben Njård, Gregers Gram, var nok en bedre leder enn idrettsutøver, men var også i Oslogjengen. Slik og Einar Judén, en «kappgjenger», orienterings- og skiløper og brannkonstabel på Smestad.

Andreas Hofgaard Wyller fra Voksenlia, sto i «Sport», men kjørte renn for Heming. Norgesmesterskapet i alpint – Galdhøpiggrønnen, arrangerte Heming i 1938. Der ble Andreas Wyller vår første mannlige norgesmester i alpine grener. Som Ring var Wyller et multitalent innen idrett. Selv om Ring var nitten år eldre enn Wyller, må de ha

møtt hverandre før krigen. Enten i klubbmesterskapene i diskos og kule, eller i arrangementer for langrenn og hopp. Ring var blant annet leder av skiavdelingen i Heming, samtidig som han var forretningsfører i Aker skikrets. Ring dømte hopprenn og Andreas Hofgaard Wyller hoppet, og han hoppet godt.

Mange verv i klubben

Ring var tidlig aktiv i idrett, sommer som vinter. I et hopprenn Ring deltok i, skriver Hemingavisen i mars 1924: «At Daniel Ring ikke er noen storhopper, det vet vi alle. Men at han er betydelig bedre enn man fikk inntrykk av ved kretsrennet, det er visst de færreste oppmerksom på. I de senere renn viste han at han kan hevde seg». Videre står det: «Daniels force er nu allikevel langrennet og her har han mange fine prestasjoner å se tilbake på. Aller best gikk han i Hasle langrennet, hvor han lå hakk i hel med storløperne fra Sørkedalen. Gratulerer med den».

Ring som friidrettsutøver var mangfoldig og ikke bare i kule og diskos, samt tennis. Han løp langdistanse, han løp kortere distanser, deltok i kappgang og utmarsjer, med eller uten oppakning og han løp flere ganger Holmenkollstafetten for Heming. Allerede i 1926 fikk han Hemings orden, i

Nini og Daniel Ring den 6.desember 1939.

1938 tok han blant annet idrettsmerkestatuetten. Så innehadde han skimerket i tillegg til det militære og Arilds marsjmerke, også det i gull. Daniel Ring hadde de fleste mulige verv i Heming, og helt fra starten av satt han i representantskapet. Han var også aktiv som «Old Boys» og «takk til Daniel for lys i «Heming kneika» -hoppbakken og taket på bua». Det var ikke så rart at idrettslaget var interessert i hans privatliv også.

Ring-forlovet!

I Heming avisen den 10.februar 1931 står det nemlig:

«Vår gamle klubbkamerat og dekorerte medlem Daniel Ring har gått hen og forlovet seg i julen. Den overlykkelige er frk. Nini Gathe – vi gratulerer».

I Hemingavisen forsøkte de nok å vekke lesernes interesse, også med mer eller mindre «bløte» vitser; «Hva vet vi om Daniels forlovede? Hun er Ring-forlovet!»

I april 1932 kan vi lese; «Daniel har giftet sig og Heming gratulerer sin store klubbpatriot med begivenheten. Man kan sympatisere med og forstå dette skritt fra Daniels side når man hører at den utkårede var frk. Nini

Smestad brannstasjon i midten av 1920-årene.

Gathe. I bryllupsgave av klubben fikk Daniel en vakker sigarettkasse med Hemingmerke på. Og hvem fortjener det mere enn ham!»!

I dag kan det se mer enn rart ut å gi en idrettsutøver en sigarettkasse i bryllupsgave. Men selv premier kunne den gang være sigarettetuier, og reklame for tobakk var i de fleste utgavene av Hemingavisen. Så kom Heming i «krise»: «Pga. manglende interesse for å påta seg verv kom det forslag om å oppløse klubben på årsmøtet i 1936. Det gjaldt å få en habil mann på formannsplassen og helst en av de eldre erfarne kara. Daniels kandidatur var meget populært." Det betyr meget å påta seg formannsjobben – store ofre av energi og tid. Vi skjønner godt at man tenker seg om både en og to ganger før man tar i mot valg. Da Daniel

Ring gjorde dette var derfor applausen stor og tilkjenne klubbmedlemmenes tilfredshet og takknemlighet».

Så finner vi i beretningen fra styret «Det er med stor glede jeg ser at vår nye formann går i gang med slik energi for å bringe Heming på fote

igjen». I juni finner styret at Ring har fått opp medlemstallet igjen og på generalforsamlingen; «At vi står så bra som vi gjør i dag kan vel uten forkleinelse for noen, sies å ha vært Daniel Rings verk og for hvilket vi er ham meget takknemlig».

Norge uforberedt på krig

Vi nærmer oss krigsutbruddet og misnøyen med regjeringen som ikke trodde på krigen, var stor. I stedet for å ruste opp rustet de ned, og regjeringens filosofi var at en opprustning ville provosere til krig. Aftenpostens korrespondent i Berlin - Theo Findal, meldte over telefon den 7.april 1940 om invasjonen og det tyske angrepet som kom. Aftenpostens redaktør formidlet straks meldingen, men ble instruert om ikke å skrive om dette. Det kan se ut til at de eneste som forberedte seg til krig, var

brannvesenet i Oslo og Aker. I 1939 ble det sivile luftverns brantjeneste organisert, og i februar 1940 ble et eget luftvernkontor opprettet. På Smestad skole var det opplæring i sivilt brannvern, som inkluderte militær opplæring og den foregikk på ski ved Bogstad. Nå kom krigen, og viktig for motstanden var at noen tok ansvar, det gjorde Daniel Ring. I marinens rapport om Daniel Ring, står at han gjennomførte «Frivillig militær opplæring i Oslo 1940. Organisering av motstandsgruppe på Østlandet og E-tjeneste». Etterhvert viser mange kilder at Smestad brannstasjon ble det faste samlingspunktet for motstandsbevegelsen på Østlandet. Den første Milorg-gruppen på Østlandet hvor medlemmene blant andre var Kristian Aubert og Daniel Ring, ble dannet her. «Dan Ring har tjenestegjort i Hjemmestyrken i Milorg-ledelsen fra 1940 til 1941. Norge takker Deg for Din innsats i Frihetskampen. Olav – forsvars-sjef».

Fra Smestad brannstasjon ble etterretningsrapporter sendt til norske myndigheter i Stockholm, og det ble nedlagt et stort arbeid med å få jøder og andre over til Sverige. Agentene kom og gikk til brannstasjonen, ofte i sportsutstyr og med skøyter, under påskudd av at disse skulle brannmennene slipe. Forfatteren Ragnar Ulstein skriver i

bind I om svensketraffikken: «Oslo spiller i det hele ei klar, ærefull rolle i svensketraffikken».

Kom til tom brannstasjon

Om kvelden den 8.april 1940 var Daniel Ring og hans kone Nini på kino. De hadde hørt om en båt som var senket ved Arendal, og gikk etter kinoen bort til Morgenbladet som i vinduene slo opp nyhetene. Dette fremkommer av et intervju som Ragnar Ulstein gjorde med Ring i 1970. Da Ring og konen kom hjem, ble ektemannen sittende oppe. Rett etter at klokken passerte midnatt og ble til 9.april, gikk flyalarmen. Da skulle de 40-50 mann som hadde deltatt i opplæringen i det sivile brannvernet, møte på Smestad brannstasjon. Men da Ring kom dit, var det bare én mann der. Ved Holmen gård møtte han en ung gutt som sto ved en kanon. «Vi eier ikke idé om hva vi skal gjøre», sa gutten til Ring. Daniel Ring som hadde vært i marinen, ga gutten opplæring i kanonbruk. Ikke lenge etter kom et fiendtlig fly over dem og Ring sa «skyt». Gutten skjøt, men som Ring sier, vi fikk faktisk følelsen av at de som satt oppe i flyet, vinket og lo av oss. For å forstå det Ring videre forteller til Ulstein, tas med den kjente historien om «Blücher». Den 9. april hadde Hitlers flaggskip «Blücher» kurs mot Oslo, med et

Engelskutviklet radio som ble brukt av motstandsbevegelsen i de fleste av de tysk okkuperte områdene i tiden 1941-1945.

mannskap på 1100 og 900 soldater om bord. Planen var at «Blücher» med slukte lanterner og i hurtig tempo, skulle passere Oscarsborg festning i grålysningen. Men tyskerne var ikke kjent med det norske torpedobatteriet i Drøbaksundet. Klokken 04.21 ble to skudd avfyrt fra festningens kanoner og to torpedoer fra undervannsbatteriet. «Blücher» ble liggende i brann og sank to timer etter. Det antas at nærmere 1000 tyskere omkom, og et stort antall svømte rundt i sjøen og forsøkte å bli reddet. Denne dagen, den 9.april litt ut på formiddagen, lurte Ring på om han skulle melde seg i Horten, slik han som marineoffiser skulle hvis krig. Ring dro ned til sentrum, men det

gikk ikke tog hverken fra Vest- eller Østbanen. Men togene kom inn og slapp av dem som hadde kjempet i den finske Vinterkrigen og de som hadde deltatt i Galdhøpiggenrennet, blant andre Andreas Wyller som der vant NM i alpint for andre gang. Her nede i sentrum møtte Ring en kollega fra marinen, som kunne fortelle at Horten hadde overgitt seg allerede.

Omkomne fra Blücher

Neste dag, den 10.april, kom «panikkdagen», utløst av ryktet om at engelskmennene skulle bombe Oslo. Ryktet kom fra Osvald-gruppen - den kommunistiske «gerilja-gruppen», for å hindre enda flere tyskere å komme inn i Oslo. På

Overlevende tyske soldater etter at slagskipet Blücher er senket om morgenen 9.april 1940. Skipet sees i bakgrunnen på vei ned i dypet ved Drøbak. Dagen etter var Daniel Ring vitne til at båtlaster med omkomne fra forliset ble bragt i land i Oslo.

panikkdagen skinte solen, og dagen etter skrev Morgenbladet at «tusenvis av Oslo-folk søkte seg ut av byen i går – alt rullende materiell ble tatt i bruk».

Daniel Ring rømte ikke, han dro igjen ned til havnen hvor Englandsbåten lå, rett under Akershus festning. Tyskerne sto klare til å ta imot en båt og Daniel Ring gikk opp på en av vollene ved festningen. Her kunne han se en båt komme inn, og det var uhyggelig mange menn om bord, registrerte han. Da båten kom nærmere tenkte

han, hvor stille og rolige mennene om bord var. Det er jo ikke et menneske som leer på et ledd, reflekterte han. Men da båten kom nærmere, så skjønte han det, menneskene var døde og båten fraktet lik som hadde blitt plukket opp fra sjøen. Da båten hadde lagt til kai, så Ring at tyskerne flyttet likene over i jernbanevogner med en grabb.

Mens Daniel Ring satt på vol-len og betraktet tyskerne, kom en fremmed mann bort til ham og startet en samtale. De satt der og

snakket om løst og fast, og neste dag da Ring var tilbake, kontaktet mannen ham igjen. Han hadde nok undersøkt litt rundt om Ring, for nå fortalte mannen at han var i marinens militære etterretningstjeneste. De trengte folk, og Ring spurte om det var noe han kunne gjøre?

Rapporterte fra Oslo havn

Ring fikk beskjed om å følge med og rapportere fra havnen. Hvor skulle han så levere det han fant ut, jo, i en postkasse i en trappeoppgang og han skulle undertegne med «P».

Etter dette hadde Ring sine daglige turer til brygga, han skrev ned det han observerte og la rapportene i postkassen. Det som Ring fortalte, stemmer med det Ragnar Ulstein skriver i bøkene om etterretningstjenesten: «Våpenløse, uten ledelse og instruksjoner fra høyere myndighet, utstyrt med en papirlapp og en blyant, kanskje et fotoapparat, begynte de første norske etterretningsfolkene å arbeide. Små biter av informasjon nådde etter hvert frem til norske eller britiske myndigheter».

Ring var jo aktiv i Heming, og der var flere av hans idrettsvenner som ville gjøre en innsats. De samlet seg i mai/juni 1940, og møtene kalte de «representantskapet». Så rekrutterte de flere venner og dette

dannet den første illegale gruppen i Vestre Aker. I «representantskapet» ble de enige om at de trengte noen til å lede dem. Ring tenkte på kaptein John Rognes som han kjente fra idrettsadministrasjonen i Heming. Major Olaf Helset var også aktuell. Han hadde vært formann i Foreningen til Skiidrettens Fremme. Begge var tatt som gisler og satt på Grini. Ring begynte å gå turer igjen, denne gangen rundt Grini. En dag gikk han tett inn til et gjerde og kom i snakk med en mann på den andre siden. De var forsiktige med hva de sa, men mannen ba Ring komme tilbake. Søndagen etter var han der, fikk en lapp hvor det sto: Gå til Harald Hårfagres gate 10, gå opp i fjerde og ring på. Da Ring kom dit lukket fru Rognes opp, og i det sivile brannvernet var de opplært til ikke å røpe noe, ei heller til koner eller kjæresten. Derfor unnskyldte han seg og begynte å gå ned trappen, men da hørte han noen rope John. Ring snudde seg og der kom Rognes. Slik ser det ut til at Rings motstandsgruppe startet, og slik ser det ut til at kaptein Rognes ble den første Milorg-lederen. Dette må ha vært tidligst i juli, for både Helset og Rognes ble løslatt fra Grini den 5. juli 1940.

Slik Ring mener å huske, ble han av E-tjenesten i oktober 1940 bedt om å danne en motstandsgruppe på

Lillehammer, for etter Oslo hadde tyskerne sin største avdeling der oppe. Men motstandsarbeidet kostet penger. Da Ring meldte fra at de trengte penger, fikk han et brev om å gå til sørsiden av Frognerparken. Som skrevet i brevet fant han en dame som gikk frem og tilbake. Han fulgte anvisningen, gikk bort til henne og spurte om ikke hun

hadde noe til ham. Det hadde hun, og da han åpnet konvoluttene hjemme så han at den var full av sedler. Han fikk siden vite at pengene kom fra familien til tidligere statsminister Gunnar Knudsen, via hans datter.

Artikkelen om Daniel Ring fortsetter i nr. 1 2017.

Vestre Aker Historielag 25 år

Det feirer vi på Frognerseteren den 22.mars 2017. Påmeldingsinformasjon gis i neste blad som kommer i slutten av februar 2017. Hold av dagen! styret

Stolpejakten i Vestre Aker

TEKST OG FOTO: : HANNE GROTH

Årets stolpejakt i Vestre Aker er nå over, og ble markert med en avslutning lørdag 5. november på Anton Sport, Røa.

Målet med stolpejakten var å få flest mulige i bydelen ut på tur for å bli bedre kjent i nærmiljøet. Som bevis på hvor de hadde vært, skulle de registrere koden på stolpene de oppdaget. I alt 61 stolper var plassert omkring og anmerket på et stolpekart, som var lagt ut på ulike steder eller i postkassene. (se for øvrig VAH nr.2, s.21).

Hele 219 deltakere hadde besøkt alle de 61 stolpene, og 415 deltakere hadde besøkt 30 stolper eller flere. Blant vinnerne ble det trukket ut fem som fikk gavekort fra Anton Sport. Ellers vanket bokpremier med mere. Til barna var det sjokoladegullmedaljer, og alle fikk boller fra Baker Hansen.

Ragnhild Lorentzen fra bydel Vestre Aker og Anders Flågen fra Heming Orientering er meget fornøyde med oppslutningen. Det ble registrert 1483 deltakere, som til sammen har gjennomført 32 264 stolpebesøk.

Arrangørene regner med at mange flere har deltatt, og heldigvis ønsker de å videreføre stolpejakten neste år. De håper historielagene vil være med igjen og takker for samarbeidet så langt, ikke minst for kulturkartet.

Ildsjelene Ragnhild og Andreas.

*Bilde over:
Berit og Are
vant gavekort
fra Anton
sport.*

*Bilde til
venstre:
Familien
Weider Egner
klarte alle 61
stolpene.*

Fremtidsbiblioteket på Vettakollen

TEKST: SEYNA SØNNICHSEN

Hvilken original ide! Det er plantet 1000 trær på Vettakollen, som om 100 år skal bli til bøker. Bak prosjektet står den skotske kunstneren Katie Paterson, som er kjent for sine konseptuelle verk.

Hun har stilt ut over hele verden og fikk også Creative 30-prisen, som avisen Independent deler ut til den mest kreative personen i Storbritannia. Videre vant hun South Bank Sky Arts-prisen for 2014. Så tilbake til hjemlige trakter, hvor tusen trær nå er plantet. Og om hundre år skal disse trærne felles for å bli til papir til en bokantologi, men som det først vil bli mulig å lese i 2114. Hvert år i hundre år skal en forfatter få i oppdrag å bidra med en ny tekst til en bok bestående av en samling av hundre upubliserte og uleste manuskripter. Boken trykkes først i 2114, og tekstsamlingen skal oppbevares i et spesial-designet rom i det nye Deichmanske bibliotek i

Bjørvika. Kathy Patersons prosjekt byr på dybde, refleksjon og perspektiv.

Knut Hamsun sa en gang at om hundre år er allting glemmt. Men i dette tilfelle kunne han ikke tatt mer feil. Det vil si, vi selv kan jo bli glemmt. Ingen av oss kommer til å være her i 2114, men fremtidsbiblioteket vil fortsatt være der.

Det startet i fjor, da den prisbelønte canadiske forfatteren Margaret Atwood, overleverte sitt verk «Scribbling Moon» under en seremoni i fremtidsbibliotekskogen i 2015. Forfatterinnens advarende stemme har vært hørt i flere tiår. Hennes personlige engasjement i globale problemer og miljøsaker gjør henne til den idéelle forfatteren til fremtidsbiblioteket. I 2016 leverte neste forfatter, den britiske David Mitchell, tekst til kunstverket med tittelen «Title From Me Flows What You Call Time».

fortsettelse neste side: